

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/116/2000

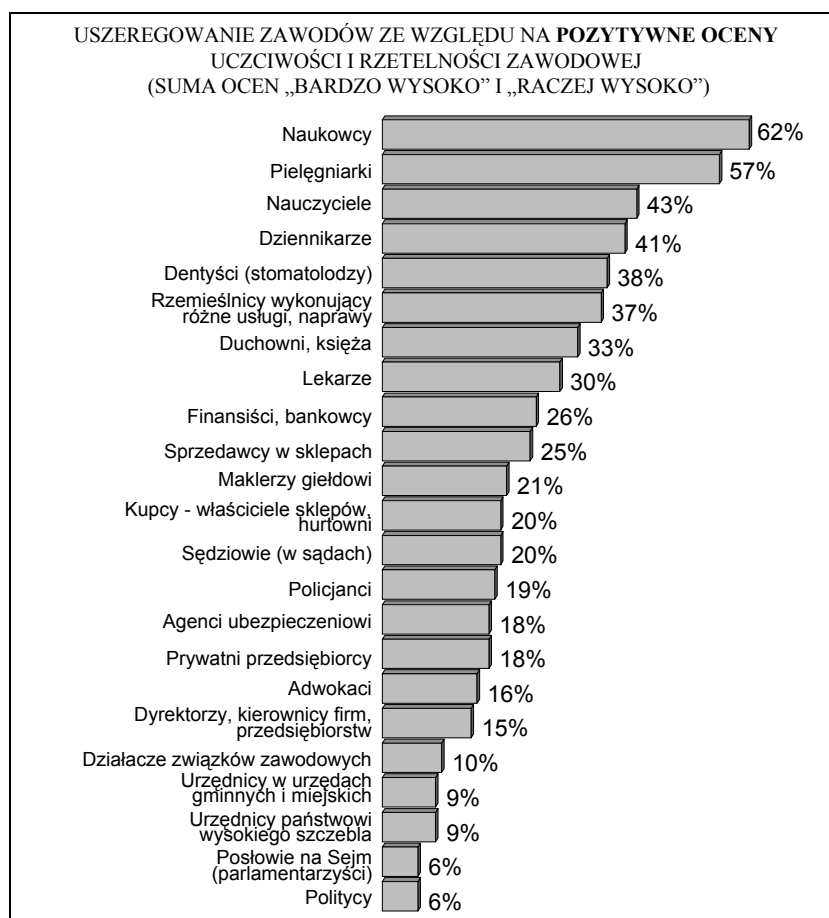
OPINIE O UCZCIWOŚCI I RZETELNOŚCI ZAWODOWEJ

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, SIERPIEŃ 2000

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ Spośród ocenianych zawodów najlepszą opinią ze względu na uczciwość i rzetelność zawodową cieszą się naukowcy i pielęgniarki - ponad połowa ankietowanych wystawia im oceny pozytywne.
- ◆ Respondenci najgorzej oceniają uczciwość i rzetelność polityków, następnie posłów na Sejm, urzędników państwowych wysokiego szczebla, a także w urzędach gminnych i miejskich oraz działaczy związków zawodowych.

- ◆ W porównaniu z wynikami uzyskanymi w listopadzie '97 znacznie poprawiły się opinie o dziennikarzach, księżach i rzemieślnikach wykonujących różne usługi, naprawy. Lepsze są także opinie o naukowcach i pielęgniarkach - zawodach znajdujących się nadal na czele listy. Natomiast zdecydowanie gorzej niż w roku '97 oceniana jest uczciwość i rzetelność przedstawicieli tych zawodów, które w obu badaniach zajmują ostatnie miejsca: polityków, posłów na Sejm, urzędników i działaczy związkowych. Pogorszyły się też m.in. opinie o sędziach i adwokatach.

Wykonywanie wielu zawodów wiąże się z przestrzeganiem określonych standardów zawodowej rzetelności. Niektóre profesje, np. lekarze, adwokaci mają rozbudowane kodeksy etyki zawodowej, o bardzo długiej tradycji. Przedstawiciele innych zawodów stosunkowo od niedawna formułują zasady właściwego postępowania, które mają służyć prawidłowemu wykonywaniu zawodu i chronić przed nadużyciami czy wykorzystywaniem roli zawodowej dla prywatnych interesów.

Znaczenie takich zasad jest bardzo duże, zwłaszcza w zawodach wiążących się ze znaczną autonomią w ich wykonywaniu lub których przedstawiciele są szczególnie narażeni na pokusy omijania bądź nieprzestrzegania norm prawnych i osiągania przez to osobistych korzyści finansowych. Istotnym względem określającym znaczenie rzetelności zawodowej jest też bezpośredni wpływ na los, a nawet życie innych osób (dotyczy to np. lekarzy), na ich osobowość, charakter, wychowanie i kształcenie (np. nauczyciele) oraz na inne dobra i wartości szczególnie cenne dla jednostek i społeczeństwa. Normy etyki zawodowej służą także budowaniu społecznego zaufania do przedstawicieli danego zawodu oraz instytucji, które reprezentują (np. banków, giełdy, sądów i wielu innych) - niezbędnego dla ich prawidłowego funkcjonowania. Przestrzegania określonych zasad i norm oczekuje się też od osób pełniących funkcje publiczne. Zaufanie do rzetelności i uczciwości przedstawicieli różnych zawodów jest również potrzebne (choćby w ograniczonym zakresie) w życiu codziennym, np. gdy kupujemy coś, korzystamy z czyichś usług, polegamy na informacjach publikowanych w mediach. Bez niego życie społeczne byłoby niemożliwe.

Próbie wysondowania społecznych opinii i przekonań dotyczących uczciwości i rzetelności zawodowej przedstawicieli wielu różnych zawodów po raz pierwszy podjęliśmy w roku '97¹. Po prawie trzech latach, jakie upłynęły od pierwszego sondażu na ten temat, chcieliśmy sprawdzić, czy zaszły zmiany w społecznym postrzeganiu uczciwości i rzetelności zawodowej osób wykonujących różne zawody i funkcje², zwłaszcza że zmieniły się nastroje społeczne - obecnie są znacznie gorsze niż pod koniec roku '97.

HIERARCHIA ZAWODÓW ZE WZGLĘDU NA POSTRZEGANĄ UCZCIWOŚĆ I RZETELNOŚĆ

Uczciwość i rzetelność zawodową ludzi pracujących lub działających w różnych dziedzinach ankietowani oceniali za pomocą 5-punktowej skali - od „bardzo nisko” do „bardzo wysoko” - której środek stanowiły oceny „średnio, przeciętnie”. Warto przy tym zauważyć, że oceny pośrednie w odniesieniu do wielu zawodów, w wykonywaniu których wymaga się przestrzegania wysokich standardów etycznych w pracy (a niekiedy i poza nią), mogą być w istocie interpretowane jako opinie negatywne.

Po uszeregowaniu zawodów według średniej uzyskanych ocen (tabela 1) - co eliminuje wpływ większej lub mniejszej społecznej wiedzy o przedstawicielach danego zawodu na częstość i rozkład ocen - okazało się, że tylko trzynastie z dwudziestu trzech badanych przez nas profesji ma średnią powyżej „3”, a więc w stosunku do przedstawicieli tych zawodów oceny pozytywne przeważają nad negatywnymi i to na ogół znacznie. (Jedynie w odniesieniu do trzech pozytywnie ocenianych grup zawodowych - lekarzy, agentów ubezpieczeniowych oraz kupców - ta przewaga jest niewielka.) W pozostałych przypadkach dominują oceny negatywne.

¹ Zob. komunikat CBOS „Uczciwość i rzetelność zawodowa”, styczeń '98 (oprac. W. Derczyński).

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (122) przeprowadzono w dniach od 29 czerwca do 4 lipca 2000 roku na liczącej 1036 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

Chcielibyśmy teraz dowiedzieć się, co sądzi Pan(i) o uczciwości i rzetelności ludzi, którzy pracują lub działają w różnych dziedzinach, wykonują różne zawody. Jak by Pan(i) ocenił(a) uczciwość i rzetelność:	Bardzo nisko	Raczej nisko	Średnio, przeciętnie	Raczej wysoko	Bardzo wysoko	Trudno powiedzieć	Średnia ocen (1-5)	Odchylenie standardowe		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	w procentach				
- naukowców	1	3	21	45	17	14	3,86	0,80		
- pielęgniarzek	1	4	34	48	9	4	3,64	0,74		
- nauczycieli	1	6	44	37	6	6	3,44	0,76		
- dziennikarzy	2	8	39	33	8	11	3,42	0,83		
- rzemieślników wykonujących różne usługi, naprawy	2	7	48	33	4	6	3,32	0,76		
- dentystów (stomatologów)	4	10	42	32	6	6	3,26	0,90		
- finansistów, bankowców	3	8	34	22	4	29	3,25	0,87		
- maklerów giełdowych	2	8	28	17	4	41	3,20	0,88		
- sprzedawców w sklepach	1	8	64	22	3	2	3,19	0,68		
- duchownych, księży	9	17	37	23	10	4	3,07	1,10		
- kupców - właścicieli sklepów, hurtowni	2	13	56	18	2	9	3,07	0,73		
- lekarzy	5	20	42	24	6	2	3,06	0,95		
- agentów ubezpieczeniowych	3	12	42	15	3	25	3,04	0,81		
- policjantów	5	21	49	16	3	5	2,92	0,87		
- prywatnych przedsiębiorców	5	17	49	15	3	11	2,92	0,84		
- adwokatów	6	16	39	14	2	23	2,88	0,90		
- sędziów (w sądach)	8	18	37	17	3	17	2,85	0,96		
- dyrektorów, kierowników firm, przedsiębiorstw	6	17	48	14	1	14	2,85	0,83		
- działaczy związków zawodowych	8	23	42	9	1	17	2,65	0,84		
- urzędników w urzędach gminnych i miejskich	9	26	50	8	1	6	2,64	0,82		
- urzędników państwowych wysokiego szczebla	11	27	39	8	1	14	2,55	0,88		
- posłów na Sejm (parlamentarzystów)	13	32	40	5	1	10	2,44	0,83		
- polityków	15	31	39	5	1	9	2,39	0,84		
Ogólna średnia ocen							3,04	0,84		

Na czele listy są naukowcy, pielęgniarki i nauczyciele. Ponad połowa ankietowanych pozytywnie ocenia rzetelność ludzi wykonujących dwa pierwsze zawody. Dobre opinie o naukowcach są zrozumiałe: nauka cieszy się społecznym poważaniem i autorytetem, a rzetelność i uczciwość są ściśle związane z istotą roli naukowca, badacza. Warto przypomnieć, że profesor uniwersytetu od dawna zajmuje pierwsze miejsce w hierarchii prestiżu zawodów³.

Interesujące jest, że przeciętnie bardzo dobre są oceny - znacznie lepsze niż w przypadku lekarzy - etyki zawodowej pielęgniarek, mimo iż opieka zdrowotna w naszym kraju oceniana jest pod wieloma względami negatywnie⁴, a problem nieformalnych opłat i „wyrazów wdzięczności” w celu uzyskania lepszej opieki dotyczy także tej grupy. Omawiając wyniki poprzedniego sondażu na ten temat⁵ zwróciliśmy uwagę, że jest to zawód trudny, często wymagający ofiarności, a przy tym nisko płatny, pewne zachowania (np. protesty, strajki, przyjmowanie materialnych dowodów wdzięczności) mogą więc mniej razić niż w przypadku lekarzy. Jak pamiętamy, protesty pielęgniarek w roku ‘99 zyskały znaczne poparcie społeczne⁶. Istotnym czynnikiem wydaje się jednak ugruntowany w naszej kulturze szacunek dla tej profesji, choć w badaniach prestiżu zawodów pielęgniarki wypadają znacznie gorzej (zapewne ze względu na niższe wykształcenie i dochody) niż lekarze, zajmujący jedną z czołowych pozycji w hierarchii prestiżu⁷. Znacznym uznaniem cieszą się też nauczyciele, choć w ich przypadku należałoby zwrócić uwagę na bardzo duży odsetek opinii „średnio, przeciętnie”.

Podobne do ocen nauczycieli są opinie o pracy zawodowej dziennikarzy - ich uczciwość i rzetelność wielu ankietowanych ocenia wysoko. Decydujące wydaje się, że zawód ten jest postrzegany jako rodzaj służby społecznej, wymagającej staranności i zachowania

³ Zob. komunikat CBOS „Prestiż zawodów”, marzec ‘99 (oprac. M. Falkowska).

⁴ Por. komunikaty CBOS: „Opinie o opiece zdrowotnej”, luty 2000 (oprac. W. Derczyński), „Ocena funkcjonowania reformy opieki zdrowotnej” czerwiec 2000 (oprac. W. Derczyński).

⁵ Zob. komunikat CBOS „Uczciwość i rzetelność zawodowa”, cyt. wyd.

⁶ Zob. komunikat CBOS „Opinie o protestach pielęgniarek. Akceptacja i ocena skuteczności różnych form protestu”, lipiec ‘99 (oprac. M. Wenzel).

⁷ Zob. komunikat CBOS „Prestiż zawodów”, cyt. wyd.

bezsronności. Opinie o dziennikarzach uzyskane we wcześniejszych sondażach były jednak dość zróżnicowane⁸, a prestiż zawodu średni.

Kolejne miejsca w rankingu uczciwości zawodowej zajmują: rzemieślnicy wykonujący różne usługi czy naprawy, dentyści, finansiści i bankowcy, maklerzy giełdowi i sprzedawcy w sklepach. Warto zwrócić uwagę na względnie dobre oceny zawodów związanych z funkcjonowaniem instytucji finansowych, co świadczy o społecznym zaufaniu do tych instytucji. Zawody związane z tą sferą są jednak mało znane ankietowanym i mogło to mieć wpływ na opinie o nich. Względnie dobre oceny dentystów - lepsze niż lekarzy - związane są przypuszczalnie ze znacznym stopniem sprywatyzowania i urynkowania usług stomatologicznych, wymuszającym rzetelność. Konkurencja na rynku wydaje się także odgrywać istotną rolę w kształtowaniu się opinii o rzemieślnikach i sprzedawcach, ale należy podkreślić, że w postrzeganiu ich rzetelności i uczciwości (zwłaszcza sprzedawców) dominują oceny pośrednie - najczęściej uważamy, że są oni tylko średnio, przeciętnie uczciwi.

Listę profesji, w stosunku do których pozytywne oceny uczciwości i rzetelności zawodowej przeważają nad negatywnymi, ale już w mniejszym stopniu, zamykają duchowni (księża), kupcy - właściciele sklepów czy hurtowni, lekarze i agenci ubezpieczeniowi.

Raczej niewysoka pozycja księży w społecznej hierarchii uczciwości i rzetelności może wynikać z faktu, że grupie tej społeczeństwo stawia szczególne wymagania i obserwuje z krytycyzmem. Podzielone są też opinie na temat szacunku i poważania, jakim cieszą się księża - w badaniach hierarchii prestiżu zawodów ksiądz sytuuje się zazwyczaj dopiero pod koniec drugiej dziesiątki. Należy też podkreślić, że księża są grupą zawodową postrzeganą w najbardziej zróżnicowany sposób (o czym świadczy wartość odchylenia standardowego ogółu ich ocen).

Podobnie jest w przypadku lekarzy. Ich względnie niska pozycja - mimo bardzo wysokiego prestiżu społecznego tego zawodu - wydaje się wynikać ze znacznej rozbieżności ocen: relatywnie wysokiego odsetka opinii negatywnych (25%), a zarazem znacznej liczby pozytywnych (30%). Jak już wspominaliśmy, służba zdrowia nie cieszy się dobrą opinią,

⁸ Zob. komunikat CBOS „Społeczna rola dziennikarzy”, lipiec '96.

należy przy tym do dziedzin, w których - zdaniem ankietowanych - korupcja występuje często. Należy też zauważyć, że w przypadku lekarzy dominują opinie, iż są oni średnio, przeciętnie uczciwi i rzetelni (42% wskazań). Należy się zastanowić, czy takie oceny nie mają wydźwięku pejoratywnego, jeśli odnieść je do wysokich standardów etyki lekarskiej.

Zawód agenta ubezpieczeniowego jest dość mało znany - jedna czwarta badanych uchyliła się od jego oceny. Pozycja, jaką agenci uzyskali w hierarchii uczciwości i rzetelności zawodowej, wydaje się świadczyć o tym, że raczej polegamy na rzetelności ich usług. W przypadku kupców (właścicieli) dominują oceny przeciętne (najwyższy po sprzedawcach odsetek takich ocen), ale też zapewne nie oczekujemy od nich zbyt wiele, niski jest również społeczny prestiż właściciela małego sklepu.

Kolejną grupę zawodów na naszej liście tworzą te, w stosunku do których negatywne opinie o uczciwości i rzetelności nieco przeważają nad pozytywnymi. Znajdują się w niej zawody związane z wymiarem sprawiedliwości - policjanci, sędziowie i adwokaci.

Nie najlepsze oceny sędziów i adwokatów - mimo standardów etycznych, obowiązujących w tych zawodach i raczej wysokiego prestiżu zawodu sędziego w naszym społeczeństwie - przypuszczalnie wynikają z postrzegania wymiaru sprawiedliwości jako nieskutecznego i nacechowanego w znacznym stopniu korupcją⁹. Podobnie jest z policjantami. Wśród instytucji publicznych sądy (i prokuratura) należą do gorzej ocenianych, nieco lepsze są oceny policji¹⁰. Zarazem dość duże odsetki ankietowanych nie mają sprecyzowanej opinii o uczciwości i rzetelności sędziów i adwokatów. Inaczej jest w przypadku policjantów - respondenci najczęściej sądzą, że są oni średnio, przeciętnie uczciwi.

Ranga (nieco poniżej średniej), jaką uzyskali prywatni przedsiębiorcy i menedżerowie - dyrektorzy, kierownicy firm i przedsiębiorstw, wydaje się odpowiadać obrazowi przedsiębiorstw (zarówno prywatnych, jak i państwowych) jako dość umiarkowanie nacechowanych zjawiskami korupcji i oszustw.

Do najgorzej ocenianych pod względem uczciwości i rzetelności zawodowej należą działacze związków zawodowych, posłowie i politycy oraz urzędnicy gminni, miejscy, a także

⁹ Por. komunikat CBOS „Uczciwość i rzetelność zawodowa”, cyt. wyd.

¹⁰ Zob. komunikat CBOS „Instytucje publiczne w opinii społecznej”, lipiec 2000 (oprac. M. Strzeszewski).

urzędnicy państwowi wysokiego szczebla. Sfera polityki jest uważana przez opinię publiczną za jedną z dziedzin, w których korupcja występuje najczęściej, zarazem od polityków, posłów i działaczy bardziej niż od innych wymaga się przestrzegania norm uczciwości i bezinteresowności oraz działania w interesie publicznym. Negatywne opinie dotyczące sfery polityki obejmują także urzędników administracji państwowej i samorządowej¹¹.

Na koniec warto zwrócić uwagę na to, które grupy zawodowe oceniane są w sposób najbardziej zróżnicowany, jeśli chodzi o przestrzeganie zasad etyki zawodowej¹², a które bardziej jednolicie. Obok wspomnianych wcześniej opinii o duchownych, księżach, podzielone są także poglądy na temat uczciwości i rzetelności sędziów i lekarzy - obok wielu ocen pozytywnych jest też dużo negatywnych. Natomiast najmniej zróżnicowane są opinie o kupcach i rzemieślnikach (dominują oceny średnie), nauczycielach (relatywnie mało ocen negatywnych) oraz pielęgniarzach, w przypadku których zdecydowanie przeważają oceny pozytywne.

ZMIANY W OCENACH UCZCIWOŚCI I RZETELNOŚCI ZAWODOWEJ

Porównując aktualne wyniki z uzyskanymi w roku '97 można zauważyć, że opinie o większości zawodów (14 spośród 23) pogorszyły się, jedynie w ośmiu przypadkach obecne średnie ocen są wyższe niż przed niespełna trzema laty. Ogólna średnia ocen jest obecnie niższa.

Szczególnie duży przyrost odsetka niskich ocen rzetelności i uczciwości odnotowujemy w przypadku urzędników państwowych wysokiego szczebla. Bardzo pogorszyły się też opinie o posłach na Sejm i politykach w ogóle oraz o działaczach związkowych. Gorsze oceny uzyskali też sędziowie, adwokaci, dyrektorzy firm, przedsiębiorstw oraz urzędnicy w urzędach gminnych i miejskich.

¹¹ Por. komunikat CBOS „Korupcja i łapownictwo w życiu publicznym”, lipiec 2000 (oprac. M. Falkowska).

¹² Mówią o tym wysokie wartości odchylenia standardowego.

Opinie o lekarzach oraz o agentach ubezpieczeniowych pogorszyły się natomiast w niewielkim stopniu, a oceny nauczycieli, dentystów, finansistów i bankowców oraz maklerów są tylko nieco gorsze.

Tabela 2

Chcielibyśmy teraz dowiedzieć się, co sądzi Pan(i) o uczciwości i rzetelności ludzi, którzy pracują lub działają w różnych dziedzinach, wykonują różne zawody. Jak by Pan(i) ocenił(a) uczciwość i rzetelność:	Bardzo nisko	Raczej nisko	Średnio, przeciętnie	Raczej wysoko	Bardzo wysoko	Trudno powiedzieć	Średnia ocen (1-5)	Odchylenie standardowe	
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	w procentach			
- naukowców	1997	0*	3	25	41	14	16	3,78	0,79
	2000	1	3	21	45	17	14	3,86	0,80
- pielęgniarzek	1997	1	5	39	41	10	4	3,56	0,79
	2000	1	4	34	48	9	4	3,64	0,74
- nauczycieli	1997	1	6	46	33	8	6	3,45	0,77
	2000	1	6	44	37	6	6	3,44	0,76
- dziennikarzy	1997	3	12	46	25	6	9	3,22	0,86
	2000	2	8	39	33	8	11	3,42	0,83
- rzemieślników wykonujących różne usługi, naprawy	1997	2	9	57	25	3	5	3,19	0,72
	2000	2	7	48	33	4	6	3,32	0,76
- dentystów (stomatologów)	1997	3	13	41	27	9	6	3,27	0,94
	2000	4	10	42	32	6	6	3,26	0,90
- finansistów, bankowców	1997	3	8	34	23	5	27	3,27	0,88
	2000	3	8	34	22	4	29	3,25	0,87
- maklerów giełdowych	1997	3	6	30	20	4	36	3,23	0,90
	2000	2	8	28	17	4	41	3,20	0,88
- sprzedawców w sklepach	1997	2	10	65	18	4	2	3,11	0,71
	2000	1	8	64	22	3	2	3,19	0,68
- duchownych, księży	1997	11	18	42	18	8	3	2,95	1,08
	2000	9	17	37	23	10	4	3,07	1,10
- kupców - właścicieli sklepów, hurtowni	1997	3	14	59	15	2	7	3,00	0,71
	2000	2	13	56	18	2	9	3,07	0,73

- lekarzy	1997	5	18	43	23	9	2	3,13	0,99	
	2000	5	20	42	24	6	2	3,06	0,95	
- agentów ubezpieczeniowych	1997	2	10	45	16	4	23	3,12	0,79	
	2000	3	12	42	15	3	25	3,04	0,81	
- policjantów	1997	6	20	51	16	3	4	2,92	0,86	
	2000	5	21	49	16	3	5	2,92	0,87	
- prywatnych przedsiębiorców	1997	5	18	50	14	2	10	2,90	0,83	
	2000	5	17	49	15	3	11	2,92	0,84	
- adwokatów	1997	5	14	36	18	3	24	3,01	0,92	
	2000	6	16	39	14	2	23	2,88	0,90	
- sędziów (w sądach)	1997	7	14	38	18	6	18	3,02	0,99	
	2000	8	18	37	17	3	17	2,85	0,96	
- dyrektorów, kierowników firm, przedsiębiorstw	1997	4	14	50	15	3	14	2,99	0,81	
	2000	6	17	48	14	1	14	2,85	0,83	
- działaczy związków zawodowych	1997	5	17	47	11	2	19	2,88	0,82	
	2000	8	23	42	9	1	17	2,65	0,84	
- urzędników w urzędach gminnych i miejskich	1997	7	24	53	10	2	5	2,75	0,81	
	2000	9	26	50	8	1	6	2,64	0,82	
- urzędników państwowych wysokiego szczebla	1997	4	14	47	15	2	18	2,96	0,81	
	2000	11	27	39	8	1	14	2,55	0,88	
- posłów na Sejm (parlamentarzystów)	1997	6	18	52	11	2	10	2,83	0,81	
	2000	13	32	40	5	1	10	2,44	0,83	
- polityków	1997	9	23	48	7	1	12	2,66	0,82	
	2000	15	31	39	5	1	9	2,39	0,84	
Ogólna średnia ocen								1997	3,10	0,84
								2000	3,04	0,84

Wyraźnie poprawiły się opinie o trzech grupach zawodowych - w największym stopniu dotyczy to dziennikarzy, w nieco mniejszym księży oraz rzemieślników. Poprawił się też wizerunek - i tak dobry - naukowców i pielęgniarek, a także sprzedawców i kupców. Opinie o prywatnych przedsiębiorcach poprawiły się minimalnie. Warto jednak zauważyć, że uczciwość i rzetelność wielu grup zawodowych związanych z gospodarką wolnorynkową oceniamy lepiej niż trzy lata temu.

RANGA ZAWODÓW ZE WZGLĘDU NA POZYTYWNE OCENY UCZCIWOŚCI I RZETELNOŚCI ZAWODOWEJ

Obok hierarchii uwzględniającej ogół uzyskanych ocen warto też uszeregować oceniane zawody według odsetka pozytywnych opinii o uczciwości i rzetelności ich przedstawicieli. Pozwoli to zorientować się, kto najczęściej postrzegany jest jako uczciwy i rzetelny, przestrzegający standardów zawodowej etyki.

Czołowe pozycje - podobnie jak na liście opartej na średniej ocen - zajmują naukowcy, pielęgniarce, nauczyciele i dziennikarze; następne dwa miejsca - dentyści i rzemieślnicy. Dalej jednak są już istotne zmiany - na kolejnych miejscach, znacznie wyższych niż poprzednio, uplasowali się księża i lekarze, wyprzedzając finansistów, maklerów, sprzedawców oraz kupców. Wyżej także znaleźli się sędziowie, należący - podobnie jak księża i lekarze - do zawodów, których przedstawiciele postrzegani są najbardziej kontrowersyjnie. W przypadku pozostałych profesji przesunięcia są niewielkie lub ich miejsca się nie zmieniły.

W porównaniu z wynikami sondażu z roku '97 zmiany ocen pozytywnych są w niektórych przypadkach znaczne. Z grubsza odpowiadają one ogólnym zmianom postrzegania uczciwości i rzetelności przedstawicieli poszczególnych zawodów, o czym była mowa wcześniej. Jednak nie zawsze znaczne zmiany *in minus* znajdują odbicie w dużym spadku ocen pozytywnych (np. w przypadku polityków), niekiedy ogólnemu nieznacznemu pogorszeniu się opinii o danym zawodzie może nawet towarzyszyć niewielki wzrost ocen pozytywnych (dentyści).

Tabela 3

Chcielibyśmy teraz dowiedzieć się, co sądzi Pan(i) o uczciwości i rzetelności ludzi, którzy pracują lub działają w różnych dziedzinach, wykonują różne zawody. Jak by Pan(i) ocenił(a) uczciwość i rzetelność:	Oceny pozytywne (suma ocen „raczej wysoko” i „bardzo wysoko”)		Różnica ocen 2000-1997	Średnia ocen (na skali 1-5)		Różnica średnich 2000-1997
	1997	2000		1997	2000	
	w procentach					
- naukowców	55	62	+7	3,78	3,86	+0,08
- pielęgniarek	51	57	+6	3,56	3,64	+0,08
- nauczycieli	41	43	+2	3,45	3,44	-0,01
- dziennikarzy	31	41	+10	3,22	3,42	+0,20
- dentystów (stomatologów)	36	38	+2	3,27	3,26	-0,01
- rzemieślników wykonujących różne usługi, naprawy	28	37	+9	3,19	3,32	+0,13
- duchownych, księży	26	33	+7	2,95	3,07	+0,12
- lekarzy	32	30	-2	3,13	3,06	-0,07
- finansistów, bankowców	28	26	-2	3,27	3,25	-0,02
- sprzedawców w sklepach	22	25	+3	3,11	3,19	+0,08
- maklerów giełdowych	24	21	-3	3,23	3,20	-0,03
- kupców - właścicieli sklepów, hurtowni	17	20	+3	3,00	3,07	+0,07
- sędziów (w sądach)	24	20	-4	3,02	2,85	-0,17
- policjantów	19	19	0	2,92	2,92	0
- agentów ubezpieczeniowych	20	18	-2	3,12	3,04	-0,08
- prywatnych przedsiębiorców	16	18	+2	2,90	2,92	+0,02
- adwokatów	21	16	-5	3,01	2,88	-0,13
- dyrektorów, kierowników firm, przedsiębiorstw	18	15	-3	2,99	2,85	-0,14
- działacze związków zawodowych	13	10	-3	2,88	2,65	-0,23
- urzędników w urzędach gminnych i miejskich	12	9	-3	2,75	2,64	-0,11
- urzędników państwowych wysokiego szczebla	17	9	-8	2,96	2,55	-0,41
- posłów na Sejm (parlamentarzystów)	13	6	-7	2,83	2,44	-0,39
- polityków	8	6	-2	2,66	2,39	-0,27
Ogólna średnia ocen				3,10	3,04	-0,06

PORÓWNANIE Z INNYMI KRAJAMI

Hierarchia zawodów ze względu na pozytywne oceny uczciwości i rzetelności zawodowej ich przedstawicieli może też posłużyć do porównania naszych wyników z danymi pochodzącymi z innych krajów - USA, Kanady i Australii, w których zadawano takie samo pytanie¹³. Oczywiście w poszczególnych krajach listy zawodów były różne, więc tylko dla części polskich profesji znajdziemy zagraniczne odpowiedniki¹⁴.

Trzeba też zaznaczyć, że w roku '99 lista amerykańska była wyjątkowo długa - zawierała nazwy aż 45 zawodów, podczas gdy na listach kanadyjskiej i australijskiej umieszczono tylko po 15 zawodów, a na polskiej - 23. Jest to istotne przy porównywaniu miejsc zajmowanych na poszczególnych listach. Miejsce zawodu na liście danego kraju podano w nawiasach. Istotną cechą danych amerykańskich, z którymi najczęściej można porównać wyniki polskie, są względnie małe odsetki osób niemających wyrobionej opinii o danym zawodzie. Na ogół wynoszą one tylko kilka procent (mniej niż dziesięć) - z jednym wyjątkiem dotyczącym dziennikarzy publikujących tylko w Internecie (17%). Dla danych kanadyjskich i australijskich nie podano tego rodzaju informacji.

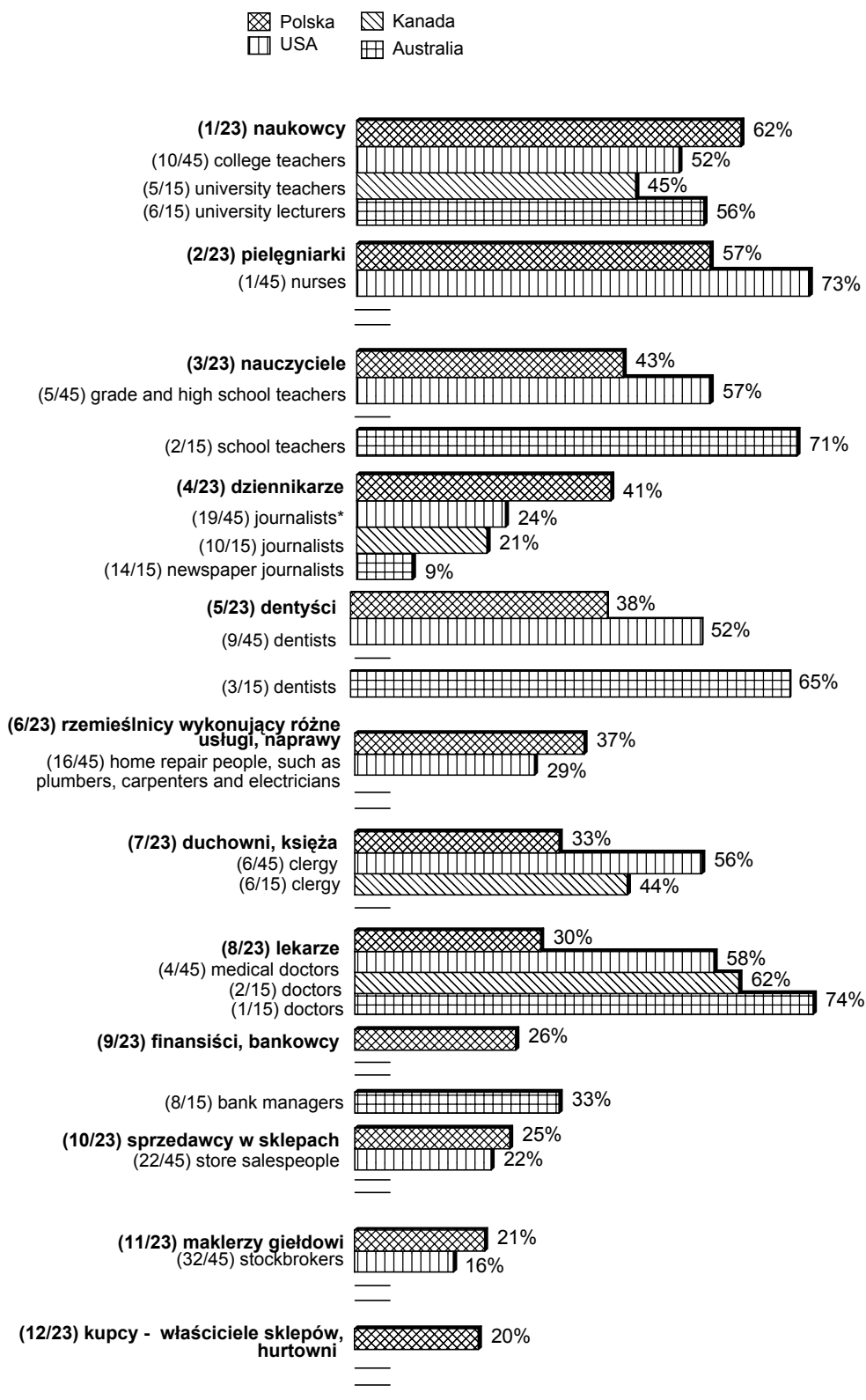
Porównując wyniki polskie, amerykańskie i z pozostałych krajów można zauważyć, że w Polsce ocenia się uczciwość i rzetelność przedstawicieli różnych zawodów wyraźnie niżej niż w wymienionych krajach anglosaskich. Tylko naukowcy i pielęgnarki (2 zawody na 23 ogółem) zyskały pozytywne oceny w opinii co najmniej połowy badanych, podczas gdy w USA tak dobre oceny ma aż jedna czwarta zawodów umieszczonych na ich liście¹⁵. Spośród zawodów porównywalnych z występującymi na polskiej liście są to nauczyciele college'ów, pielęgnarki, nauczyciele szkół średnich, dentyści, duchowni, lekarze, sędziowie i policjanci.

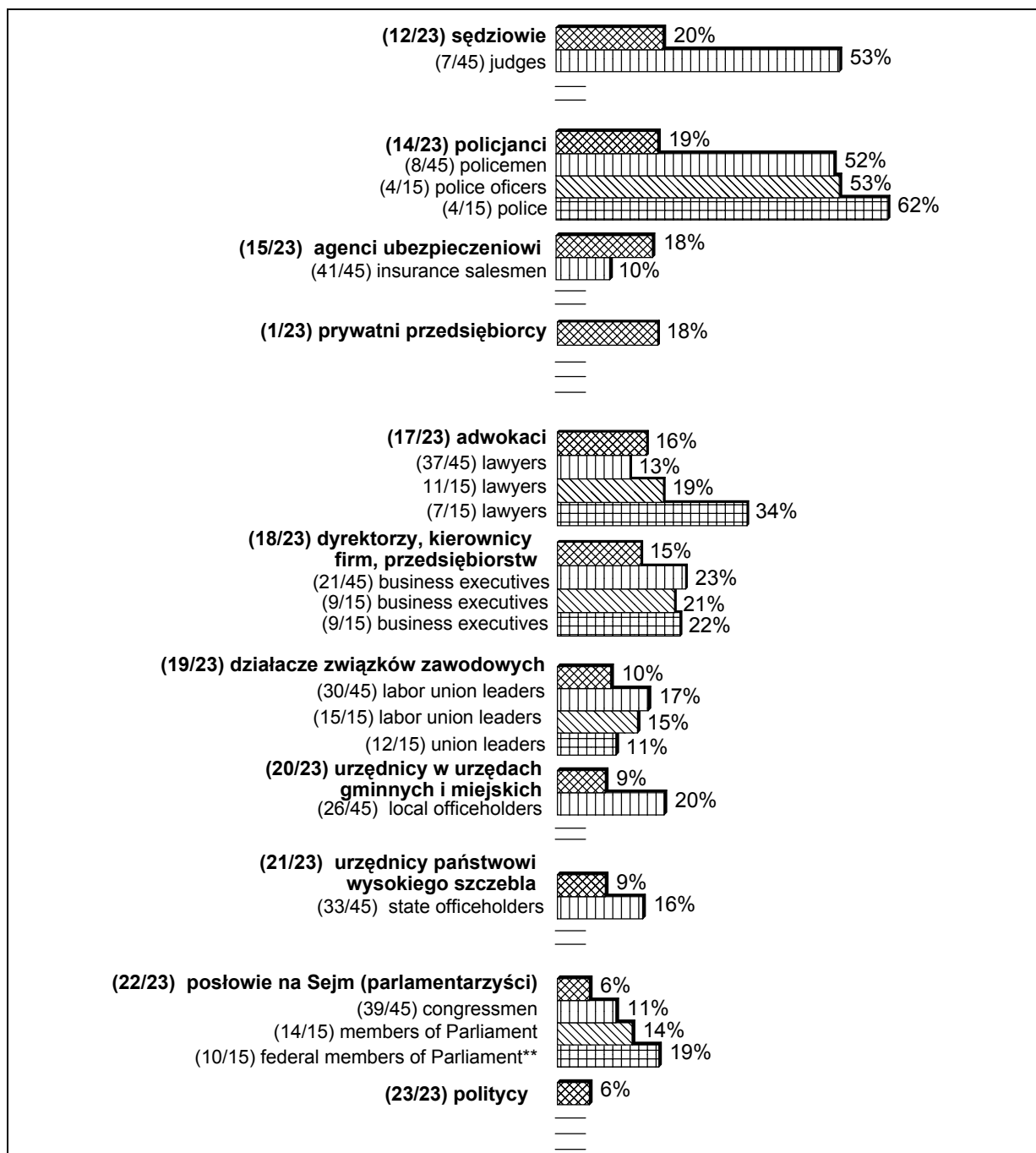
¹³ Nie mając danych wyjściowych nie możemy, niestety, obliczyć dla tych krajów i porównać średnich ogółu ocen. Pytanie było bardzo podobne: *Proszę, powiedz mi, jak oceniasz uczciwość (honesty) i standard etyczny ludzi z tych różnych dziedzin - bardzo wysoko, wysoko, przeciętnie, nisko czy bardzo nisko?*

¹⁴ Dane z innych krajów pochodzą z sondaży przeprowadzonych w roku 1999. Patrz: The Gallup Poll Monthly, November 1999; World Opinion Update, XXIII - 7, July 1999 (Canada) i 8, August 1999 (Australia).

¹⁵ W USA 11 na 45, podobnie w Kanadzie (4 na 15), nieco więcej w Australii (5 na 15).

RYS. 1. USZEREKOWANIE ZAWODÓW ZE WZGLĘDU NA POZYTYWNE OCENY UCZCIWOŚCI I RZETELNOŚCI (SUMA OCEN „BARDZO WYSOKO” I RACZEJ WYSOKO”)

* Na liście amerykańskiej są także osobno uwzględnieni telewizyjni reporterzy i komentatorzy (miejsce 25; 20%) oraz reporterzy gazet codziennych (miejsce 28; 19%).

** W Australii pytano także o opinię na temat członków parlamentów stanowych - ich uczciwość i rzetelność wysoko ocenia tylko 13% ankietowanych.

A zatem więcej zawodów w USA niż w Polsce cieszy się ze względu na swoje standardy etyczne dość dużym społecznym uznaniem, w tym takie (np. sędziowie, policjanci, duchowni, lekarze), które w naszym kraju są z tego punktu widzenia znacznie niżej i bardziej kontrowersyjnie oceniane. Są też inne różnice, np. w USA i pozostałych krajach dziennikarze są oceniani gorzej niż w Polsce.

Jednak są i podobieństwa. W USA niska jest ranga zawodów związanych ze sferą polityki: kongresmenów, przywódców związkowych, urzędników stanowych - podobnie jak w naszym kraju posłów na Sejm, polityków i działaczy związkowych oraz wysokich urzędników państwowych. Także w Kanadzie i Australii niska jest ranga odpowiedników tych zawodów. W Australii porównywalne pozycje zajmują prawnicy i bankowcy. Na samym dole hierarchii amerykańskiej sytuują się jednak inne zawody: sprzedawcy samochodów, agenci ubezpieczeniowi i pracownicy reklamy. Pozycja jedyne odpowiednika tych zawodów na naszej liście - agentów ubezpieczeniowych - jest wyższa.

Zauważmy też, że w środkowej części i na dole listy polskiej można znaleźć wiele zawodów, które są oceniane - biorąc pod uwagę liczbę opinii pozytywnych - dość podobnie jak w innych krajach (bankowcy, sprzedawcy w sklepach, maklerzy oraz adwokaci, dyrektorzy firm, przedsiębiorstw, a także profesje związane ze sferą polityki). Na ogół jednak Polacy mają więcej niż inni zastrzeżeń do uczciwości i standardów etycznych przedstawicieli wielu zawodów. Tylko w przypadku trzech zawodów w Polsce wyraźnie częstsze niż w pozostałych krajach są oceny pozytywne - dotyczy to naukowców, dziennikarzy oraz rzemieślników wykonujących różne usługi, naprawy.

Wygląda na to, że opinie o uczciwości i rzetelności zawodowej przedstawicieli różnych zawodów zależą w pewnym stopniu od nastrojów społecznych i oceny tego, co dzieje się w różnych dziedzinach naszego życia. Zapewne po kolejnym sondażu będziemy więcej wiedzieć na ten temat. Wtedy też będzie można próbować uchwycić bardziej trwale tendencje zmian w postrzeganiu standardów etycznych różnych zawodów.

Ogólnie rzecz biorąc, zaufanie, jakim darzymy ludzi pracujących lub działających w różnych dziedzinach, wykonujących różne zawody, jest stosunkowo umiarkowane. Tylko naukowców i pielęgniarzy pozytywnie ocenia więcej niż połowa ankietowanych. W przypadku dziesięciu z dwudziestu trzech badanych zawodów oceny negatywne przeważają nad pozytywnymi. Ponadto w wielu wypadkach dominują opinie „średnio, przeciętnie”.

Opracował

Włodzimierz DERCZYŃSKI

A N E K S

Tabela 1. Chcielibyśmy teraz dowiedzieć się, co sądzi Pan(i) o uczciwości i rzetelności ludzi, którzy pracują lub działają w różnych dziedzinach, wykonują różne zawody. Jak by Pan(i) ocenił(a) uczciwość i rzetelność naukowców?

	(%)				
	Wysoko	Średnio, przeciętnie	Nisko	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	62	21	4	14	1035
Płeć					
Mężczyźni	63	23	4	10	491
Kobiety	60	19	3	17	544
Wiek					
18-24 lat	74	16	6	4	147
25-34	67	20	2	12	183
35-44	62	22	5	11	196
45-54	59	25	4	12	211
55-64	60	19	3	18	132
65 lat i więcej	49	19	3	29	166
Miejsce zamieszkania					
Wieś	55	23	5	17	381
Miasto do 20 tys.	57	25	2	17	115
20-100 tys.	64	20	2	14	206
101-500 tys.	69	13	2	10	195
501 tys. i więcej mieszk.	68	23	1	8	138
Wykształcenie					
Podstawowe	51	17	5	27	284
Zasadnicze zawodowe	57	27	4	12	254
Średnie	69	20	3	8	386
Wyższe	73	19	5	3	110
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	76	16	7	2	70
Prac. umysł. niż. szczebla	68	16	4	11	96
Pracownicy fiz.- umysł.	76	16	2	6	74
Robotnicy wykwalifikowani	61	32	4	3	103
Robotnicy niewykwalifik.	55	21	3	20	37
Rolnicy	49	23	2	26	40
Pracujący na własny rach.	49	24	6	22	46
Bierni zawodowo					
Rencjści	51	18	5	26	129
Emeryci	54	23	2	21	202
Uczniowie i studenci	82	13	2	3	78
Bezrobotni	63	21	9	7	102
Gospodynie domowe i inni	57	23	2	19	55
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	59	25	6	9	177
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	70	22	3	6	85
sekt. prywat. poza rolnict.	71	16	4	9	192
prywatnym gosp. rolnym	50	23	1	26	53
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	59	24	3	15	156
276-399	63	22	5	9	109
400-549	61	18	3	18	197
550-799	63	20	3	13	159
Powyżej 799 zł	71	20	3	6	158
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	54	22	5	20	335
Średnie	63	21	4	13	502
Dobre	71	17	3	8	198
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	60	20	3	16	86
Raz w tygodniu	58	22	5	15	530
1-2 razy w miesiącu	66	19	2	13	145
Kilka razy w roku	65	19	4	12	180
W ogóle nie uczestniczy	68	18	3	11	93
Poglądy polityczne					
Lewica	72	17	4	7	301
Centrum	59	24	5	13	271
Prawica	62	23	5	10	232
Trudno powiedzieć	51	19	2	29	230

Tabela 2. Chcielibyśmy teraz dowiedzieć się, co sądzi Pan(i) o uczciwości i rzetelności ludzi, którzy pracują lub działają w różnych dziedzinach, wykonują różne zawody. Jak by Pan(i) ocenił(a) uczciwość i rzetelność **pielęgniarek?**

(%)

	Wysoko	Średnio, przeciętnie	Nisko	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	57	34	5	4	1034
Płeć					
Mężczyźni	56	35	4	5	490
Kobiety	58	33	5	3	544
Wiek					
18-24 lat	53	42	4	2	146
25-34	54	37	5	5	183
35-44	52	38	6	3	196
45-54	56	37	4	3	211
55-64	70	22	5	4	132
65 lat i więcej	63	27	3	8	166
Miejsce zamieszkania					
Wieś	55	35	5	5	380
Miasto do 20 tys.	66	32	2	1	114
20-100 tys.	63	33	2	2	206
101-500 tys.	53	33	5	9	196
501 tys. i więcej mieszk.	53	39	7	1	138
Wykształcenie					
Podstawowe	64	27	3	7	284
Zasadnicze zawodowe	53	40	5	2	254
Średnie	55	36	6	5	385
Wyższe	60	33	2	5	110
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	57	37	1	4	70
Prac. umysł. niż. szczebla	56	32	6	6	96
Pracownicy fiz.- umysł.	63	29	4	4	74
Robotnicy wykwalifikowani	43	48	8	1	103
Robotnicy niewykwalifik.	54	39	3	4	37
Rolnicy	62	32	1	5	40
Pracujący na własny rach.	46	38	10	6	46
Bierni zawodowo					
Renciści	63	26	5	5	129
Emeryci	64	28	3	5	201
Uczniowie i studenci	49	42	6	3	76
Bezrobotni	58	40	1	1	103
Gospodynie domowe i inni	60	30	7	3	55
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	49	41	5	4	177
spółce właścicieli	53	39	2	6	85
prywatnych i państwa	54	37	7	3	192
sekt. pryw. poza rolnict.	54	37	7	3	192
prywatnym gosp. rolnym	62	29	3	6	53
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	61	36	1	1	156
276-399	63	27	7	3	109
400-549	54	38	4	4	197
550-799	57	34	6	3	159
Powyżej 799 zł	59	31	6	4	159
Ocena własnych war. mater.					
Złe	56	34	5	5	335
Średnie	58	34	4	4	501
Dobre	58	36	4	2	198
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	62	33	2	3	86
Raz w tygodniu	59	33	5	2	529
1-2 razy w miesiącu	55	37	3	4	145
Kilka razy w roku	52	35	5	9	180
W ogóle nie uczestniczy	55	36	4	5	93
Poglądy polityczne					
Lewica	58	34	4	4	299
Centrum	51	43	4	2	271
Prawica	59	33	6	3	232
Trudno powiedzieć	62	26	4	8	231

Tabela 3. Chcielibyśmy teraz dowiedzieć się, co sądzi Pan(i) o uczciwości i rzetelności ludzi, którzy pracują lub działają w różnych dziedzinach, wykonują różne zawody. Jak by Pan(i) ocenił(a) uczciwość i rzetelność nauczycieli?

(%)

	Wysoko	Średnio, przeciętnie	Nisko	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	43	43	7	6	1035
Płeć					
Mężczyźni	45	43	8	4	491
Kobiety	42	44	7	7	544
Wiek					
18-24 lat	48	45	7	0	147
25-34	49	43	6	2	183
35-44	38	48	11	3	196
45-54	36	51	9	4	211
55-64	52	32	6	10	132
65 lat i więcej	43	36	3	18	166
Miejsce zamieszkania					
Wieś	48	41	6	5	381
Miasto do 20 tys.	43	45	7	4	115
20-100 tys.	44	41	9	7	206
101-500 tys.	37	46	9	8	195
501 tys. i więcej mieszk.	40	48	7	5	138
Wykształcenie					
Podstawowe	45	36	5	13	284
Zasadnicze zawodowe	45	47	6	3	254
Średnie	41	46	9	4	386
Wyższe	44	46	9	1	110
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	42	48	8	2	70
Prac. umysł. niż. szczebla	45	44	10	0	96
Pracownicy fiz.- umysł.	39	52	9	0	74
Robotnicy wykwalifikowani	46	47	6	1	103
Robotnicy niewykwalifik.	34	57	9	0	37
Rolnicy	46	41	6	7	40
Pracujący na własny rach.	24	64	10	2	46
Bierni zawodowo					
Renciści	38	39	9	14	129
Emeryci	48	35	3	14	202
Uczniowie i studenci	54	37	10	0	78
Bezrobotni	42	46	9	4	102
Gospodynie domowe i inni	47	41	5	7	55
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	44	43	11	2	177
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	34	58	6	2	85
sekt. pryw. poza rolnict.	41	49	8	2	192
prywatnym gosp. rolnym	47	38	7	8	53
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	39	51	9	2	156
276-399	43	44	8	4	109
400-549	44	42	6	8	197
550-799	44	36	10	10	159
Powyżej 799 zł	44	43	8	5	158
Ocena własnych war. mater.					
Złe	40	41	9	10	335
Średnie	43	46	6	5	502
Dobre	49	41	7	3	198
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	38	45	8	8	86
Raz w tygodniu	48	40	7	5	530
1-2 razy w miesiącu	37	54	6	3	145
Kilka razy w roku	33	52	9	6	180
W ogóle nie uczestniczy	54	30	5	11	93
Poglądy polityczne					
Lewica	45	41	8	6	301
Centrum	42	47	7	3	271
Prawica	42	44	9	5	232
Trudno powiedzieć	43	42	5	10	230

Tabela 4. Chcielibyśmy teraz dowiedzieć się, co sądzi Pan(i) o uczciwości i rzetelności ludzi, którzy pracują lub działają w różnych dziedzinach, wykonują różne zawody. Jak by Pan(i) ocenił(a) uczciwość i rzetelność **duchownych, księży?**

	(%)				
	Wysoko	Średnio, przeciętnie	Nisko	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	33	37	26	4	1035
Płeć					
Mężczyźni	27	38	31	3	491
Kobiety	38	36	22	5	544
Wiek					
18-24 lat	33	29	35	3	147
25-34	25	40	32	4	183
35-44	29	38	28	4	196
45-54	23	44	29	3	211
55-64	44	35	17	4	132
65 lat i więcej	48	33	15	4	166
Miejsce zamieszkania					
Wieś	35	36	27	3	381
Miasto do 20 tys.	43	33	21	2	115
20-100 tys.	31	39	28	2	206
101-500 tys.	30	38	24	8	195
501 tys.i więcej mieszk.	26	38	31	5	138
Wykształcenie					
Podstawowe	46	32	18	4	284
Zasadnicze zawodowe	28	36	32	3	254
Średnie	25	41	29	5	386
Wysze	36	38	24	2	110
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	30	44	22	4	70
Prac. umysł. niż. szczebla	34	36	22	8	96
Pracownicy fiz. - umysł.	26	32	39	3	74
Robotnicy wykwalifikowani	26	34	35	5	103
Robotnicy niewykwalifik.	26	54	18	2	37
Rolnicy	31	29	40	0	40
Pracujący na własny rach.	9	57	26	9	46
Bierni zawodowo					
Renciści	40	36	20	4	129
Emeryci	44	36	16	5	202
Uczniowie i studenci	27	38	34	0	78
Bezrobotni	31	36	31	2	102
Gospodynie domowe i inni	37	29	29	5	55
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	29	40	25	6	177
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	29	32	32	7	85
sekt. pryw. poza rolnict.	22	46	28	4	192
prywatnym gosp. rolnym	34	29	36	1	53
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	28	40	32	0	156
276-399	35	34	29	2	109
400-549	38	34	22	6	197
550-799	34	35	25	5	159
Powyżej 799 zł	23	47	29	1	158
Ocena własnych war. mater.					
Złe	29	34	34	3	335
Średnie	33	39	23	4	502
Dobre	37	36	22	5	198
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	60	24	12	4	86
Raz w tygodniu	38	41	18	3	530
1-2 razy w miesiącu	25	36	33	6	145
Kilka razy w roku	18	37	41	4	180
W ogóle nie uczestniczy	17	28	46	9	93
Poglądy polityczne					
Lewica	27	34	36	3	301
Centrum	22	44	31	2	271
Prawica	49	34	15	2	232
Trudno powiedzieć	37	35	20	8	230

Tabela 5. Chcielibyśmy teraz dowiedzieć się, co sądzi Pan(i) o uczciwości i rzetelności ludzi, którzy pracują lub działają w różnych dziedzinach, wykonują różne zawody. Jak by Pan(i) ocenił(a) uczciwość i rzetelność lekarzy?

(%)

	Wysoko	Średnio, przeciętnie	Nisko	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	30	42	25	2	1035
Płeć					
Mężczyźni	27	38	32	3	491
Kobiety	33	46	19	1	544
Wiek					
18-24 lat	34	46	20	0	147
25-34	33	45	19	3	183
35-44	26	41	31	2	196
45-54	21	40	38	1	211
55-64	36	44	18	2	132
65 lat i więcej	37	40	19	4	166
Miejsce zamieszkania					
Wieś	32	42	25	2	381
Miasto do 20 tys.	35	44	19	1	115
20-100 tys.	27	45	27	1	206
101-500 tys.	31	40	24	5	195
501 tys. i więcej mieszk.	26	42	32	0	138
Wykształcenie					
Podstawowe	41	36	19	4	284
Zasadnicze zawodowe	25	45	29	2	254
Średnie	25	45	28	1	386
Wyższe	34	42	22	2	110
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	28	46	23	3	70
Prac. umysł. niż. szczebla	32	43	23	2	96
Pracownicy fiz. - umysł.	37	32	29	2	74
Robotnicy wykwalifikowani	22	45	31	2	103
Robotnicy niewykwalifik.	35	36	22	7	37
Rolnicy	31	35	30	4	40
Pracujący na własny rach.	9	47	44	0	46
Bierni zawodowo					
Renciści	30	41	27	2	129
Emeryci	35	41	20	3	202
Uczniowie i studenci	31	48	21	0	78
Bezrobotni	30	50	20	1	102
Gospodynie domowe i inni	35	37	27	1	55
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	25	42	30	3	177
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	31	40	25	4	85
sekt. pryw. poza rolnict.	27	47	25	2	192
prywatnym gosp. rolnym	32	32	32	4	53
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	34	38	27	1	156
276-399	32	45	21	2	109
400-549	26	48	25	2	197
550-799	31	41	26	2	159
Powyżej 799 zł	25	43	31	1	158
Ocena własnych war. mater.					
Złe	29	39	29	3	335
Średnie	30	42	26	2	502
Dobre	33	49	17	1	198
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	37	44	18	1	86
Raz w tygodniu	35	40	23	2	530
1-2 razy w miesiącu	19	49	29	3	145
Kilka razy w roku	25	43	29	2	180
W ogóle nie uczestniczy	26	39	32	2	93
Poglądy polityczne					
Lewica	30	40	28	1	301
Centrum	26	45	26	3	271
Prawica	26	46	27	1	232
Trudno powiedzieć	40	39	19	3	230

Tabela 6. Chcielibyśmy teraz dowiedzieć się, co sądzi Pan(i) o uczciwości i rzetelności ludzi, którzy pracują lub działają w różnych dziedzinach, wykonują różne zawody. Jak by Pan(i) ocenił(a) uczciwość i rzetelność **urzędników w urzędach gminnych i miejskich?**

(%)

	Wysoko	Średnio, przeciętnie	Nisko	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	9	50	35	6	1034
Płeć					
Mężczyźni	7	49	39	5	490
Kobiety	11	50	32	7	544
Wiek					
18-24 lat	14	50	34	2	146
25-34	5	56	35	4	183
35-44	9	45	41	5	196
45-54	7	48	43	3	211
55-64	8	57	28	7	132
65 lat i więcej	12	44	26	18	166
Miejsce zamieszkania					
Wieś	12	51	33	4	380
Miasto do 20 tys.	13	48	31	7	114
20-100 tys.	6	48	38	7	206
101-500 tys.	7	47	38	8	196
501 tys. i więcej mieszk.	4	52	36	8	138
Wykształcenie					
Podstawowe	15	49	25	11	284
Zasadnicze zawodowe	7	52	36	5	254
Średnie	6	49	40	4	385
Wyższe	4	47	43	6	110
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	4	44	49	4	70
Prac. umysł. niż. szczebla	5	52	37	6	96
Pracownicy fiz.- umysł.	10	66	24	0	74
Robotnicy wykwalifikowani	7	49	37	7	103
Robotnicy niewykwalifik.	18	35	37	10	37
Rolnicy	11	64	24	0	40
Pracujący na własny rach.	3	41	57	0	46
Bierni zawodowo					
Renciści	10	47	35	8	129
Emeryci	11	49	27	13	201
Uczniowie i studenci	8	55	35	2	76
Bezrobotni	9	43	44	3	103
Gospodynie domowe i inni	14	50	26	9	55
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	5	52	37	7	177
spółce właścicieli		51	41	5	85
prywatnych i państwa	3	51	41	5	85
sekt. pryw. poza rolnict.	9	48	41	2	192
prywatnym gosp. rolnym	19	55	24	3	53
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	16	49	31	4	156
276-399	8	60	26	6	109
400-549	7	50	37	6	197
550-799	10	46	38	6	159
Powyżej 799 zł	6	47	40	8	159
Ocena własnych war. mater.					
Złe	10	44	39	7	335
Średnie	9	53	31	7	501
Dobre	6	50	40	4	198
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	10	51	32	7	86
Raz w tygodniu	12	48	34	6	529
1-2 razy w miesiącu	4	62	30	5	145
Kilka razy w roku	6	45	43	6	180
W ogóle nie uczestniczy	4	47	38	11	93
Poglądy polityczne					
Lewica	7	49	39	5	299
Centrum	7	57	33	4	271
Prawica	8	45	41	6	232
Trudno powiedzieć	15	45	28	12	231

Tabela 7. Chcielibyśmy teraz dowiedzieć się, co sądzi Pan(i) o uczciwości i rzetelności ludzi, którzy pracują lub działają w różnych dziedzinach, wykonują różne zawody. Jak by Pan(i) ocenił(a) uczciwość i rzetelność **urzędników państwowych wysokiego szczebla?**

(%)

	Wysoko	Średnio, przeciętnie	Nisko	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	9	39	38	14	1034
Płeć					
Mężczyźni	8	41	42	9	490
Kobiety	11	37	34	18	544
Wiek					
18-24 lat	17	41	34	8	146
25-34	9	37	39	14	183
35-44	8	42	40	11	196
45-54	4	44	45	7	211
55-64	13	33	37	17	132
65 lat i więcej	9	34	30	28	166
Miejsce zamieszkania					
Wieś	11	36	36	17	380
Miasto do 20 tys.	8	49	30	13	114
20-100 tys.	8	42	39	11	206
101-500 tys.	10	36	37	17	196
501 tys. i więcej mieszk.	7	37	51	6	138
Wykształcenie					
Podstawowe	12	31	32	24	284
Zasadnicze zawodowe	6	46	37	11	254
Średnie	10	39	41	10	385
Wyższe	9	40	44	7	110
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	9	44	38	10	70
Prac. umysł. niż. szczebla	8	44	37	11	96
Pracownicy fiz.- umysł.	16	30	40	14	74
Robotnicy wykwalifikowani	8	45	42	5	103
Robotnicy niewykwalifik.	17	36	32	15	37
Rolnicy	6	32	50	12	40
Pracujący na własny rach.	3	34	50	13	46
Bierni zawodowo					
Renciści	6	32	44	18	129
Emeryci	11	35	31	23	201
Uczniowie i studenci	12	41	36	11	76
Bezrobotni	9	47	37	7	103
Gospodynie domowe i inni	9	39	33	19	55
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	6	50	33	11	177
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	15	33	39	13	85
sekt. pryw. poza rolnict.	10	39	44	8	192
prywatnym gosp. rolnym	12	31	46	11	53
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	12	42	31	15	156
276-399	7	39	38	17	109
400-549	10	38	38	14	197
550-799	12	40	37	11	159
Powyżej 799 zł	7	36	45	13	159
Ocena własnych war. mater.					
Złe	8	34	41	17	335
Średnie	9	40	37	13	501
Dobre	12	43	35	10	198
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	14	38	29	19	86
Raz w tygodniu	12	39	35	15	529
1-2 razy w miesiącu	8	40	37	15	145
Kilka razy w roku	3	36	51	10	180
W ogóle nie uczestniczy	6	44	42	9	93
Poglądy polityczne					
Lewica	7	42	43	7	299
Centrum	10	43	41	7	271
Prawica	11	36	42	11	232
Trudno powiedzieć	11	33	23	33	231

Tabela 8. Chcielibyśmy teraz dowiedzieć się, co sądzi Pan(i) o uczciwości i rzetelności ludzi, którzy pracują lub działają w różnych dziedzinach, wykonują różne zawody. Jak by Pan(i) ocenił(a) uczciwość i rzetelność posłów na Sejm (parlamentarzystów)?

(%)

	Wysoko	Średnio, przeciętnie	Nisko	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	6	40	45	10	1034
Płeć					
Mężczyźni	5	41	48	6	490
Kobiety	7	38	42	13	544
Wiek					
18-24 lat	12	42	40	6	146
25-34	3	49	40	8	183
35-44	3	35	52	10	196
45-54	4	41	51	4	211
55-64	10	37	42	10	132
65 lat i więcej	8	33	39	20	166
Miejsce zamieszkania					
Wieś	6	39	42	12	380
Miasto do 20 tys.	9	44	37	10	114
20-100 tys.	3	37	51	9	206
101-500 tys.	8	38	47	8	196
501 tys. i więcej mieszk.	5	44	46	5	138
Wykształcenie					
Podstawowe	10	36	38	15	284
Zasadnicze zawodowe	3	44	42	12	254
Średnie	5	39	51	5	385
Wysze	8	39	47	6	110
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	5	48	42	5	70
Prac. umysł. niż. szczebla	2	39	51	8	96
Pracownicy fiz. - umysł.	8	42	44	5	74
Robotnicy wykwalifikowani	5	44	48	3	103
Robotnicy niewykwalifik.	0	52	37	12	37
Rolnicy	4	30	52	13	40
Pracujący na własny rach.	3	22	66	9	46
Bierni zawodowo					
Renciści	4	34	45	16	129
Emeryci	10	35	41	14	201
Uczniowie i studenci	9	46	38	7	76
Bezrobotni	3	40	51	6	103
Gospodynie domowe i inni	12	49	24	15	55
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	4	44	45	8	177
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	4	40	49	6	85
sekt. pryw. poza rolnict.	4	42	49	5	192
prywatnym gosp. rolnym	6	33	49	13	53
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	7	45	37	11	156
276-399	5	34	49	11	109
400-549	5	41	43	11	197
550-799	6	35	55	5	159
Powyżej 799 zł	5	42	46	7	159
Ocena własnych war. mater.					
Złe	6	32	49	14	335
Średnie	6	42	43	9	501
Dobre	6	46	43	5	198
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	16	28	44	12	86
Raz w tygodniu	7	42	42	10	529
1-2 razy w miesiącu	5	45	41	10	145
Kilka razy w roku	1	35	54	9	180
W ogóle nie uczestniczy	3	40	50	7	93
Poglądy polityczne					
Lewica	5	44	48	3	299
Centrum	3	42	48	8	271
Prawica	9	39	45	7	232
Trudno powiedzieć	7	32	37	24	231

Tabela 9. Chcielibyśmy teraz dowiedzieć się, co sądzi Pan(i) o uczciwości i rzetelności ludzi, którzy pracują lub działają w różnych dziedzinach, wykonują różne zawody. Jak by Pan(i) ocenił(a) uczciwość i rzetelność polityków?

(%)

	Wysoko	Średnio, przeciętnie	Nisko	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	5	39	47	9	1034
Płeć					
Mężczyźni	5	41	48	6	490
Kobiety	6	38	45	12	544
Wiek					
18-24 lat	7	40	48	5	146
25-34	7	41	46	6	183
35-44	2	39	50	9	196
45-54	5	37	54	3	211
55-64	5	40	45	10	132
65 lat i więcej	7	39	34	21	166
Miejsce zamieszkania					
Wieś	7	36	44	13	380
Miasto do 20 tys.	5	42	45	8	114
20-100 tys.	4	42	46	7	206
101-500 tys.	5	41	47	7	196
501 tys.i więcej mieszk.	4	39	54	3	138
Wykształcenie					
Podstawowe	9	37	35	18	284
Zasadnicze zawodowe	4	41	46	8	254
Średnie	3	39	54	4	385
Wysze	5	40	53	2	110
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	5	40	52	3	70
Prac. umysł. niż. szczebla	5	43	48	4	96
Pracownicy fiz. - umysł.	5	44	45	5	74
Robotnicy wykwalifikowani	2	46	47	5	103
Robotnicy niewykwalifik.	12	35	41	12	37
Rolnicy	8	25	58	9	40
Pracujący na własny rach.	0	25	64	10	46
Bierni zawodowo					
Renciści	4	32	51	13	129
Emeryci	7	42	37	15	201
Uczniowie i studenci	7	39	49	5	76
Bezrobotni	2	46	48	4	103
Gospodynie domowe i inni	11	34	38	17	55
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	3	43	48	5	177
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	2	47	47	5	85
sekt. pryw. poza rolnict.	7	36	51	6	192
prywatnym gosp. rolnym	10	28	52	10	53
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	11	39	41	10	156
276-399	5	34	51	10	109
400-549	3	42	46	9	197
550-799	5	43	46	7	159
Powyżej 799 zł	4	36	52	7	159
Ocena własnych war. mater.					
Złe	5	33	50	13	335
Średnie	6	41	45	8	501
Dobre	3	46	47	4	198
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	14	35	38	13	86
Raz w tygodniu	5	41	45	9	529
1-2 razy w miesiącu	4	37	48	11	145
Kilka razy w roku	3	37	54	7	180
W ogóle nie uczestniczy	3	45	49	3	93
Poglądy polityczne					
Lewica	3	41	54	3	299
Centrum	6	42	46	6	271
Prawica	6	43	46	6	232
Trudno powiedzieć	8	30	38	24	231